
Esej

Nenahraditelnost filosofie

Josef Šmajš —

Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity, Brno

Josef.Smajš@econ.muni.cz

Po zániku reálného socialismu se sice celá globalizovaná kultura vyvíjí samovolně, ale v rozporu s tím, co předpokládal uznávaný klasik ekonomického liberalismu F. A. Hayek. Tento vlivný autor hájil tezi, že má-li evoluce optimalizovat sociální konstrukty, vnitřní struktury a vztahy systému, který vytváří, musí být slepá. To je nepochybně pravda. Proč ale dnešní slepá evoluce kultury nesměřuje ani ke své optimální struktuře, ani ke spolupráci s širší evolucí přirozenou? Proč kulturní expanze hrozí lidským druhovým zánikem?

Pravdivá odpověď musí odpovídat realitě, a proto ji můžeme hledat jen z pozice kritické a dostatečně široké teorie. Zdá se, že to předpokládá uznat filosofické evolučně ontologické zjištění, že *kulturní evoluce není pokračováním evoluce přirozené*. Jako produkt jednoho biologického druhu, který vzniká na přirozeně uspořádané Zemi, musí mít kultura odlišnou strukturu, ale nemůže mít *vlastní teritoriální, látkovou ani energetickou základnu*. A už proto nemůže být tak svébytná, komplexní a „moudrá“ jako příroda.

O místo, látku a energii musí kultura okrádat Zemi. Čím více její evoluce expanduje, tím rychleji zanikají příznivé podmínky lidského i části planetárního života. Přírodní vědy, kdysi nastavené predátorským duchovním paradigmatickým, se v novověku spojily s kapitálem. Vědy společenské, zatím bez schopnosti podat pravdivý obraz světa, směřují k podpoře politické a mediální moci. Je proto výsostným úkolem filosofie odkrývat a hájit skrytou pravdu.

Několik historických poznámek

Hodnotíme-li roli filosofie v antickém Řecku, může se nám zdát, že také tam filosofie běžný život neovlivňovala, že za nic důležitého neodpovídala. Řecká filosofie, pomínila-li její antropologickou větev, byla sice nejprve ontologickou spekulací, byla pouhou útěchou z ontologie, ale cosi významného tu začalo. Šlo o abstraktní duchovní vzepětí vzdělaných lidí, o jejich zálibu kriticky přemýšlet o světě v jeho celku, rozjímat v obecných pojmech a teoretických kon-

strukcích. Aristotelés tento základní motiv filosofování vyjádřil v *Metafyzice* obecně známou tezí, že „lidé začali filosofovat proto, že se něčemu divili“.

Ale už v Řecku začíná cosi, čemu se učíme rozumět až dnes. Jeho zemědělská, rybářská a řemeslná kultura byla ve své organizační i předmětné podobě odlišná od přírody. Kulturní systém – a dobře to rozpoznáváme na jeho městských formách – tu už měl jinou, převážně empiricky získávanou podobu i konstitutivní informaci. Na rozdíl od přírody byl totiž integrován duchovní kulturou.

Zemědělské kultury byly sice dost odlišné od původní přírody, ale nekonfliktně se do jejího systému vřazovaly. Spontánně vznikající kulturní systém, přestože už měl zřetelně umělou uspořádanost, byl dobře ohraničenou tkání v živém těle Země. Ještě nebyl jejím dnešním „metastázujícím tumorem“. Pomalý vývoj duchovní kultury tu byl víceméně korelativní s pomalým vývojem předmětných a organizačních forem kulturního systému. Ještě se neopoždoval za teorií stimulovaným rozvojem jeho předmětných a organizačních forem.

Bez podrobnější argumentace dále připomenu, že přibližně dva tisíce let před koncem neolitické společnosti (před nástupem průmyslové revoluce) se v Řecku formuje *základ predátorského duchovního paradigmatu*. Toto skrytě protipřírodní nastavení lidského teoretického přístupu ke světu, které je dosud pozadím dnešní globální technické civilizace, se tedy utvářelo nejen uvnitř neolitické společnosti, ale i bez vlivu teoretické biologie a názorů na evoluci. Řekové ještě nestudovali živé systémy ani čas jako nevratné lineární plynutí.

Antické pojmy a postuláty geometrie, matematiky a fyziky sice navazovaly na již běžně užívanou racionalitu, především jednoúrovňový způsob interpretace skutečnosti, ale svou lapidárností a odloučeností od praktických problémů vytvářely zdání všemu empirickému nadřazené úrovně „pravé duchovní reality“. Důraz na čísla, čáry, tvary, tělesa, síly, pohyby a dráhy, tj. pojmy, které příroda nezná, musel být teoreticky fascinující. I když to byly idealizované výtvary lidí, byly hypostazovány a nekriticky povýšeny nad málo transparentní přírodní svět. Vzdělaným lidem nenápadně nasazovaly *bryle redukovaného vidění důmyslně onticky uspořádaného bytí*. Ale ve vztahu kulturních systémů k přírodě se až do konce neolitické společnosti nic podstatného změnit nemohlo.

Teprve v novověku konkretizovala „platónskou verzi“ predátorského duchovního paradigmatu galileovsko-newtonovská věda. V rámci panského postoje k přírodě si patrně nebyla vědoma toho, že aktivní a jemně přirozeně uspořádanou přírodu podřizuje obrazu abstraktních pojmů vědeckého a technického jazyka. Když Ortega y Gasset hodnotil toto období, napsal: „To, o co Galileimu jde, tedy není přizpůsobovat své ideje jevům, nýbrž

naopak, přizpůsobovat jevy prostřednictvím interpretace jistým přísným a apriorním idejím, nezávislým na experimentu; zkrátka matematickým formám... Nikoli pozorovat, nýbrž konstruovat *a priori*, matematicky; takové je specifikum galileismu.⁴¹

Brzy po tomto období se dílčí teoretické vědění o přírodě zpředmětnuje v technice a začíná formovat protipřírodní kulturní systém. Obsahově deformovaná a vůči přírodě povýšená věda se v nastupujících buržoazních poměrech rychle spojuje s výrobou. A právě v produktivní technologii brzy dosahuje *potvrzení své zdánlivé pravdivosti*. Přibližně v období průmyslové revoluce už tedy vzniká ona část protipřírodní duchovní kultury („kulturního genomu“), která je „odpovědná“ za pozdější proměnu „nezhoubného neolitického tumoru kultury v tumor zhoubný“, v unifikovanou technickou kulturu dnešního abioticky spotřebního typu. Ve druhé polovině dvacátého století se totiž protipřírodní struktura kultury – její materiální kultura včetně stacionární i mobilní technosféry – samovolně rozšiřuje po celé Zemi. Spontánní evoluce kultury, nastavená predátorským duchovním paradigmatem, pomáhá sice rozvíjet *protipřírodní kulturní systém, ale vyhrocuje jeho ontický konflikt s přirozeným hostitelským systémem – se Zemí*. Aliance deformované přírodní vědy a kapitálu (ve formě výroby, dopravy a abiotické spotřební techniky) zatlačuje živé systémy, drobí a obsazuje jejich někdejší ekologické niky. Energeticky a materiálově vykrádá Zemi, pustoší ji a zamořuje odpady a cizorodými chemickými látkami.

Role filosofie

Skryté predátorské paradigma, které je duchovní příčinou jak protipřírodní orientace vědeckého pokroku, tak patrně i nekritické úcty lidí k umělým výtvorům, *bohužel ovládá celou euroamerickou civilizaci*. Proto jen nezávislá ontologicky pravdivá *filosofie*, jejímž předmětem je celek pozemského bytí, může dnes hájit lidský druhový zájem. Je totiž s to odhalit obsah i roli vědy v kultuře, odkrýt skryté systémové příčiny krize.

Stojí však před úkolem, který nemůže snadno plnit. Na jedné straně proto, že má ztížený přístup do médií, která skutečnost dezinterpretují, a na straně druhé proto, že v průběhu své delší absence ve veřejném prostoru ztratila část svých vnímavých příznivců. V globalizované kultuře tak paradoxně pokleslo občanské předporozumění světu v jeho celku.

Filosofie, která odmítá podporovat další zhoršování podmínek pro reprodukci lidského druhu, nemůže mít dobré jméno u hlavních obhájců nynější-

1 Ortega y Gasset. J. *Úvaha o technice a jiné eseje o vědě a filosofii*. Přel. M. Špína. Praha, Oikúmené 2011, s. 119.

ho predátorského směřování kultury: u velkých korporací, bank, politiků, právníků, úzce zaměřených vědců i hlavních médií. Vzhledem k chybějící sociální objednávce jí není dovoleno náležitě doložit, že *samovývoj predátorský nastavené kultury, na jehož orientaci se kdysi podílela, už nemůže pokračovat*. Zaniká její názor, že ve formě vyspělých produktivních technologií, ale i látkové a energeticky náročné techniky spotřební – zejména hromadného automobilismu – *dnešní věda spolu s kapitálem vyvolávají pustošení Země*. A že současně tatáž věda ve formě energeticky i látkově úsporné techniky informační rozšiřuje plytké poznatky, mediální závislost lidí a *mladou generaci plíživě duchovně poškozuje*.²

Abychom správně pochopili roli filosofie v dnešní kultuře, tj. nejen jejího podílu na vzniku a rozšíření predátorského duchovního paradigmatu, ale i její *schopnosti toto skryté paradigma odhalit a prosazovat paradigma biofilní*, je třeba odmítnout dva předsudky.

Za první tezi, že kultura je pokračováním přirozené evoluce jinými prostředky. Kdyby totiž byla kultura tímto pokračováním, obohacovala by přirozené bytí, nepustošila by planetu. Po případném zániku člověka jako druhu by přirozená evoluce mohla dál rozvíjet lidské dílo, číst kulturní informaci a zdokonalovat umělé struktury. Ale to odporuje odlišné povaze přirozené a kulturní informace, jinému způsobu konstruologické tvořivosti přírody.

Za druhé tezi, že člověk je mírou všech věcí a že společnost je diferencovaným souborem lidí s různými sociálními zájmy. Tento důraz na člověka, sociální struktury a zájmy, tj. úzký sociologický a politologický přístup dnešních společenských věd, zdůrazňující svobodu, lidská práva a nedotknutelnost vlastnictví, je v rámci snahy o pochopení dnešní situace matoucí. Chybí v něm rozpoznání systémového konfliktu kultury s přírodou, pochopení podstaty přirozené kreativity Země, docenění biologické podmíněnosti člověka.

V rozporu s přístupy, které považují kulturu za pokračování přírody a hodnoty jen za hodnoty člověka, pokládám kulturní evoluci za sice dočasný, ale *objektivní ontický tvořivý proces*. Pokládám ji za umělý nadosobní systém, expandující uvnitř širší a starší evoluce přirozené. Kultura sice produkuje všechny předmětné i organizační formy pozemského bytí, jež nejsou výtvorem evoluce přirozené, ale v přirozeně uspořádaném prostředí musí nutně ubližovat Zemi. Všechny umělé kulturní struktury totiž vznikají z *téže pomyslné mouky (z prachu chemických prvků zaniklých hvězd)*, z níž přirozená evoluce nejprve upekla žhavou Zemi a později vytvořila i všechny její neživé a živé struktury včetně člověka.

2 Podrobněji o vlivu informační techniky na psychiku mladých lidí viz Spitzer, M., *Digitální demence. Jak připravujeme sami sebe a své děti o rozum*. Přel. F. Ryčl. Brno, Host 2014.

Z poznatků dnešních věd o Zemi přitom vyplývá, že přirozená pozemská tvořivost byla od počátku *zaměřena biofilně, na vznik a rozvoj celku pozemského života*. A pouze *celek života, biosféra, je také nejmenším možným systémem schopným dlouhodobé existence a evoluce v čase*. Slunce na Zemi totiž oživuje jen takovou část abiotických prvků, jakou stačí přirozená ekosystémová energie (sluneční záření) do živých systémů vestavět a informačně integrovat. Oživuje jen tolik biomasy, kolik jí mohou přirozené rozkladné procesy (přirozená entropie) současně amortizovat.

Domnívám se, že o podobné citlivé vřazování umělé globální kultury do jedinečné dynamické rovnováhy mezi neživými a živými strukturami Země by filosofie a společenské vědy měly usilovat svým teoretickým poznáním. Už proto jim v biofilní kultuře z hlediska teoretické síly a praktické kompetence musí být podřízeny kdysi dominantní vědy přírodní. Už proto by z nich měla vycházet lokální i planetární politika.

Stále ještě silně skupině zarputilých obránců abstraktních principů demokracie, kteří se obávají diktátu obecných filosofických teorií a ontologické pravdy, si troufám připomenout, že současně *přehlížejí dnešní mnohem nebezpečnější diktát pravd povrchních a dílčích*. Zdá se, že nepochopili roli partiální přírodní vědy jako síly, která se za zády veřejnosti „domlouvá“ s kapitálem a zpředmětňuje se v protipřírodní materiální kultuře a technice včetně vysoce nebezpečných vojenských aplikací. Zabránit tomuto nekontrolovanému zpředmětňování dílčích teorií, odstranit deformaci kultury působením predátorského duchovního paradigmatu – pomínou-li absurdní formy válčení – mohou ovšem společenské vědy *jen s pomocí teorie obecné, a proto silnější: filosofické ontologické teorie*. Jejich prvořadým úkolem je totiž *odhalení skryté aliance vědy a kapitálu, omezení vlivu bank a korporací na média, vzdělání, právo i politiku*.

Biofilní obrat kultury

Domnívám se, že určující roli v biofilním duchovním obratu kultury musí sehrát nezávislá *teorie vyššího řádu, evoluční ontologie*. A to také proto, že v nynější spontánně se utvářející kultuře zradila její nejmocnější síla – *přírodní věda – lidské druhové zájmy*. Ve spojení s kapitálem se obrací proti Zemi. Už v antice totiž přijala redukovanou pojmovou reflexi přírody jako neživého bytí, jako převážně pasivní látky (hmoty), určené k ovládnání a technickému zpracování. Snad i vzhledem k této tradici se dnes vědy o neživých systémech „ne cítí“ být ohroženy povrchní kritikou své funkce ani ze strany biologie, ani ze strany nedostatečně hlubokých společenských věd.

Proto filosofie, která kdysi stála na počátku nechtěného teoretického znehodnocení přírody, má dnes povinnost přiznat svůj omyl, poučit se z biologic-

kých věd a zahájit nevyzkoušenou biofilní obrodu protipřírodní kultury. Musí dnes první procitnout z obecného technologického opojení a znovu prokázat svou vědám i kultuře nadřazenou kritičnost a světonázorovou sílu. Její odvaha veřejně odhalit a odsoudit sebevražednost predátorského duchovního paradigmatu může podpořit dílčí společenské vědy, morálku i další regulativy včetně práva a politiky.

O filosofii opřené *vědy o kultuře* by pak mohly převzít někdejší dominantní roli fyziky ve společnosti. V novém duchovním paradigmatu by se mohly stát *základem biofilně budované kultury.* Mohly by pomoci odhalovat – mnohem důmyslněji než kdysi fyzika a matematika při technickém konstruování – *k přírodě šetrná pravidla formování kultury lidskou aktivitou.* Teprve v biofilním duchovním nastavení lze totiž objevovat procedury a postupy dlouhodobě možné spolupráce umělé kultury se Zemí.

Ovšem nynější protipřírodní kulturní systém se v predátorském směru spontánně vyvíjel několik století, vnitřně se uspořádal a optimalizoval, a proto se každé větší teoretické herezi dokáže bránit. Takže paradoxně v míře, v jaké narůstá potenciální role filosofické ontologie v kultuře, je *filosofie vytlačována nejen z procesu vysokoškolského vzdělávání, ale i z reflexe kultury, kritiky sociální funkce vědy a ideového ovlivňování veřejnosti.*

Nezávisle na tomto smutném konstatování se však chýlí ke konci „neupřímná“ etapa duchovního kulturního vývoje, v níž mohly být lidské dějiny vydávány za zápas o svobodu, lidská práva a demokracii, přestože reálně v nich rozhodoval *krutý boj ekonomiky s přírodou, a proto i zápas o moc, majetek a prospěch úzké vrstvy volených i nevolených lidí.* Snahy o další expanzi predátorské kultury jsou však v příkrém rozporu s bytostnými zájmy lidského druhu. Snad i proto se subjektem snahy o udržení predátorského paradigmatu kultury stává zužující se společenská menšina. Protože má hospodářskou i politickou moc, snaží se ovládat média a jejich prostřednictvím vydávat svůj dílčí sobecký zájem za zájem obecně lidský. Mate tím méně kritickou část populace, falešnou rétorikou zamořuje duchovní kulturu.

Poprvé v dějinách našeho druhu musí proto vysoká teorie – *filosofická ontologie* – ukázat, co je v planetární kultuře podstatné, ukázat, že to není pouhý růst kultury a úzké druhové zájmy lidí; že jde o *zdravé lidské biologické přežití*, o obnovu přírodních podmínek, které až dosud samovolně zajišťovala nepoškozená biosféra.

Filosofie má povinnost sdělit vědám, občanům i politice, že *utváření kultury s ohledem na Zemi jako její širší hostitelský systém nebylo zatím předmětem ani vážného teoretického zkoumání, ani veřejné politické volby.* Má právo připomenout, že pro své biologické přežití potřebujeme zásadní změnu kulturní adaptivní strategie, která bude historicky neověřeným, a patrně *ne zcela demokratickým vstupem vysoké teorie* (některých poznatků filosofické onto-

logie) *do dysfunkčního systému globální kultury*. Vždyť do tohoto systému, jak jsem již ukázal, od průmyslové revoluce nedemokratickým způsobem vstupovala technicky aplikovaná *přírodní věda*. A protože na pořadu dne bylo zmírnění bídy, útisku a vykořisťování lidské práce, bez protestů filosofů se věda spojovala s kapitálem a roztáčela kola technického pokroku.

Počínaje osvícenstvím se totiž zdálo, že zájem lidstva na přežití, o který lidstvo trvale bojovalo s přírodou, bude možné vložit do rukou rozvinuté vědy, vyspělé techniky a sociálně spravedlivé společnosti. *V predátorsky nastavené kultuře to však byla iluze*. Právě zvyšování blahobytu široké veřejnosti v technicky vyspělých zemích nutně vede k nejen k vyhocení sociálních rozdílů mezi lidmi, ale také k enormnímu technologickému tlaku na přírodu. Kapitalismus, který v devatenáctém století vykořisťoval hlavně dělníky, počal už ve století dvacátém rabovat (vykořisťovat) hlavně Zemi.

Smysl biofilní transformace kultury

Protože také kulturní evoluce musí zůstat slepá, protože neumíme a nesmíme změnit náš genom (lidskou přirozenost), biofilní obrat v nastavení kulturní evoluce, který zahrne přizpůsobení protipřírodního kulturního systému přírodě, je patrně jedinou sebezáchovnou adaptivní strategií lidského druhu.

Konkrétním obsahem biofilní transformace nynější kultury proto nemůže být *ani vlivná etická snaha o dosažení duchovní identity člověka s přírodou, ani romantické úvahy o splynutí kultury se Zemí*. Kultura, kterou lidé budují zejména proto, že už jejich hominidní předkové ztratili svůj domov (niku) v korunách stromů, musí jako náhradní lidský domov zachovat vše přirozené a biofilní, co zatím kulturní evoluce nezničila. I když zůstane od přírody odlišná, musí zajistit nejen normální lidskou reprodukci, ale také přiměřenou společenskou a pracovní seberealizaci lidí, podmínky jejich štěstí. Smyslem její biofilní transformace je tedy *dlouhodobé udržení umělého systému – neživého kulturního implantátu (nezhoubného abiotického tumoru) – v rovnováze s živým, člověka zahrnujícím tělem přírody*.

Filosofie, využiji-li opět biologickou metaforu, musí spolu s novými společenskými vědami, politikou a zákonodárstvím plnit funkci *strážce optimální formy i přiměřeného rozmachu kultury*. Roli jejího dříve nepotřebného kritického „imunitního systému“. Patrně jen tento *kritický duchovní subsystém* (nová obecná světonázorová vzdělanost) může zabránit tomu, aby se také sofitistovaná biofilní kultura opět nezvrhla v abiotický zhoubný tumor.

Domnívám se, že filosofická ontologie jako teorie nejvyšší úrovně abstrakce by měla lidem ekologicky ohrožené kultury nedvojsmyslně sdělovat, že dnešní filosofická a právní subjektivita člověka, která ho nadřazuje

nad tzv. objektivitu (dosud neuznanou subjektivitu) planety, už neodpovídá realitě. *Člověk jako druh zůstává částí složitého systému Země a zdravotní stav planety rozhoduje o jeho další biologické reprodukci.* Proto také – vyhocené řečeno – *úcta k Zemi musí být v biofilní globální kultuře hlubší, než byl tradiční respekt člověka k člověku i přátelství a spolupráce mezi lidmi a dílčími kulturami.*

Filosofie, má-li být v nových podmínkách užitečná, musí svou nezávislostí a kritickou schopností ideově připravit záchranu ohroženého lidského druhu. Nemůže však, jak se o to pokoušela v celé své historii, hájit jen sobecké zájmy lidského druhu, jen prospěch malé části komplexního přírodního bytí, jejíž predátorsky namířená aktivita je příčinou krize. Aby mohla hájit lidské druhové zájmy, musí poprvé hájit přírodu, protože zájmy lidí a zájmy přírody jsou dnes totožné. Musí bojovat za prosazení nejvyššího planetárního zákona o právech a subjektivitě planety – Ústavy Země.³

Do svého předmětu musí filosofie zahrnout celou pozemskou skutečnost: *člověka, přírodu, kulturu i konflikt kultury s přírodou.* Není-li kultura pokračováním přirozené evoluce, filosofie a společenské vědy nemohou studovat jen historické texty, lidské chování a sociální vztahy.

Novou procesuální ontologii potřebuje lidstvo k tomu, aby už *konečně dospělo*, aby se oprostilo od mýtů, předsudků a přehnané úcty k autoritám antropocentrické tradice. Potřebuje ji k tomu, *aby potvrdilo vyspělost a kritickou schopnost své vyvíjející se racionality, jejíž potencialitou příroda náš druh obdařila.* Jinak ve své zaslepenosti, pýše a neochotě uznat nové spontánně vznikající podmínky zbytečně zničí sebe i velkou část neobnovitelného díla velkolepé přirozené evoluce.

Protože nynější kulturní evoluce je namířena proti dlouhodobým zájmům lidstva, nelze její orientaci vkládat do rukou ani jen voleným, ani jen nevoleným (majetným) zástupcům veřejnosti. Bude nezbytné se opírat o evolučně ontologickou teorii skutečnosti. Zdá se, že zájmy našeho druhu, jakkoli to může znít intelektuálsky, mohou v tak komplikované situaci hájit jen nezávislí a *neúplatní znalci podstaty globálního konfliktu.* Ale touto podstatou nejsou odlišné zájmy dvou nebo více mocenských uskupení, jak se nám snaží namalovat účelové interpretace dnešních politologů a hlavních médií.

Dlouhodobě ukazují, že příčinou krize je dnes *vzácně jednotný predátorský přístup technologicky nejvyspělejší části kultury k vykořisťování planety.* Zájmy Země, slučitelné se zájmy našeho druhu, mohou proto zastupovat a hájit jen biofilně kompetentní mluvčí její dosud upírané subjektivity. Může je obhájit jen nová biofilní vzdělanost, protože stará vzdělanost antropocentrická, aniž by si toho byla vědoma, skrytě podporuje predátorsky orientovanou kulturu.

3 Srov. www.ustavazeme.cz; www.earthconstitution.eu; [cit. 6. 6. 2018].

Věřím, že už dnes probíhají v dílčích vědách, v umění i ve vzdělávacím systému procesy, které generují zrod osobností s takovou *nezištnou globálně altruistickou orientací*. Jejich vyhledávání, morální podpora a prosazování je věnována i tato úvaha.

Biofilnímu duchovnímu obratu kultury však zatím úspěšně brání dožívající dobyvačný duch doby: *nelítostná, přírodními vědami a jejich stoupenci podporovaná soutěž v rabování planety*. Zahájení biofilního duchovního obratu, vzestup role filosofické ontologie v kultuře, je však otázkou života a smrti dnešní planetární kultury.

Znovu na závěr opakují, že argumenty, proč je třeba zvrátit nutkavou lidskou potřebu dál bezdůvodně měnit planetu, musí přijít z pozice nejautoritativnější teoretické disciplíny vůbec. Neexistuje žádná jiná tak vysoká forma racionality, která by mohla s plnou odpovědností prohlásit, že je dnes zločinem ničit Zemi i lidské zdraví našim potomkům. K naplnění takové teze však potřebujeme *nejen kompetenci, ale hlavně odvahu*. A k odvaze, i když v jiném sociálním kontextu, nás už téměř před stoletím, vyzval český básník Viktor Dyk. V básni *Země mluví*, napsal: „*Jak možno kletý čin provéstí vědomky? Sebe jsi zradit moh. Ale své potomky? Dokavád dýchal jsi, proč ses vzdal? Čeho ses bál?*“

V listopadu tohoto roku se profesor Josef Šmajš, jehož esej jsme výše přinesli našim čtenářům, dožívá 80 let. Po mnoho let aktivně působí v redakční radě našeho časopisu, v současnosti ze všech stávajících členů bez přerušení nejdéle.

Je uznávaným odborníkem a také popularizátorem témat, jimž se dlouhodobě a soustředěně věnuje a jež se svou naléhavou aktuálností dotýkají nás všech. Svůj filosofický pohled na ekologickou problematiku, příspěvky ke vztahu přírody a kultury i koncept evoluční ontologie, prezentoval ostatně vícekrát i na stránkách Filosofického časopisu, kde vyvolaly následné živé ohlasy a diskuse. Zmíněným tématům je věnována i recenze jeho nejnovější publikace Fenomén techniky, jež na následujících stranách zprostředkovaně navazuje na esej, který jste právě dočetli.

Redakce Filosofického časopisu profesorovi Šmajšovi děkuje za jeho práci v redakční radě a přeje mu k jeho životnímu jubileu pevně zdraví a hodně tvůrčích sil a vytrvalosti v odhodlání, s nímž se snaží změnit v současnosti převažující myšlenkové paradigma.